

Bava Metzia (22a)

— Ameimar, Mar Zutra, and Rav Ashi came to the orchard of Mari bar Isak. — His sharecropper brought out dates and pomegranates, and placed the fruits before them. — Ameimar and Rav Ashi ate the fruit, but Mar Zutra did not eat, out of concern that the sharecropper was offering the owner's fruit without his consent. — Meanwhile, Mari bar Isak came and found them, and told his sharecropper: — Ameimar and Rav Ashi then said to Mar Zutra: — “Why does the master not eat now? — If better [produce] was found in the owner's stock, what he has separated is considered *terumah*?” By the same token, ~Mari bar Isak's generous comment should be taken as a genuine expression of approval for the action of the sharecropper! — He said to them: — So said Rava: — [The Sages] of the Baraisa did not say — that the statement, “You really should go to the better [produce],” is a validation of the agent's act — except in regard to *terumah* separation, — because [*terumah*] is a mitzvah, and it is therefore likely that [the owner] is genuinely satisfied to fulfill the mitzvah in a generous fashion. — But here, in regard to the fruit served to the rabbis, it may be because of the embarrassment of appearing miserly to the rabbis that [Mari bar Isak] said this, and not because he was genuinely happy.

Bava Metzia (29b)

— The master said in the Baraisa: — If one borrows a Torah scroll from his friend, he may not lend it to another person. — Why does the Tanna state the rule that one may not lend what he has borrowed in the case of a Torah scroll, which is easily damaged, — when this is true of all other borrowed objects as well. — For R' Shimon ben Lakish said in connection with a Mishnah in *Gittin*: — Here, in this ruling, a borrower is not permitted to lend to another person that which he borrowed, — nor is a renter permitted to rent to another person that which he rented. Since the rule applies to all objects, why does the Baraisa point it out in the case of a Torah scroll? — It was necessary for [the Tanna] to teach this ruling with respect to a Torah scroll. — For you might have said that — a person is agreeable to having a mitzvah performed with his possessions, and the owner would therefore not object. — [The Tanna] therefore informs us that the borrower may not lend the Torah scroll to another person.

למה רב אשי ואמימר אכלו

תוספות (ב"מ כב.) - וא"ת ואמאי לא אכל, האמר רבא פרק הגזול בתרא (ק"ט). אריסא מדנפשיה קא זבן, וי"ל דהתם שהביא האריס מבית דמסתמא ממה שהגיע לחלקו מביא אבל הכא שהביא מן הפרדס היה חושש מר זוטרא שמא בשעת חלוקה לא יאמר לבעל הפרדס תטול כנגד מה שנתתי להם, ורב אשי לא היה חושש לזה ולכך אכל קודם שבא מרי בר איסק משום דאריס מדנפשיה קא יהיב, דאין לומר שהיה סומך שיתרצה מרי בר איסק כשידע דהלכה כאביי ואף על גב דהשתא ניחא ליה מעיקרא לא הוה ניחא ליה.

חדושי הר"ן - ורשב"א תירץ דאפילו לית ליה חולקא בפירות שרי לפי שאומדן הדעת הוא שאין בעל הפרדס מקפיד בכך, וכך נהגו דומיא למאי דאיתא בתוספתא בפ"ב דב"ק הבן שהיה אוכל משל אביו וכן עבד שהיה אוכל משל רבו קוצה ונותן פרוסה לבנו ולעבדו של אוהבו אינו חושש משום גזל של בעל הבית שכך נהגו, ומשום האי טעמא נמי אמרינן בפרק הגזול בתרא שגבאי צדקה מקבלין צדקה מן הנשים בדבר מועט.

ריטב"א - י"ל דמידע ידעי דמינח הוי ניחא ליה למרי בר איסק שיהנה תלמידי חכמים מנכסיו ולא אתא באיסורא לידיה דרחמנא שרית מעיקרא כי אף על גב דלא ידע כי האי שהן תלמידי חכמים כדאמרינן בזוטו של ים.

מחלוקת הפוסקים

ש"ך (שנח, א) - אי לאו דמסתפינא הייתי אומר שמותר ויאוש שלא מדעת שאני שגם אחר כך אינו מייאש אלא משום שאינו יודע היכן הוא ובע"כ הוא מתייאש אם כן אמרינן מעיקרא באיסורא אתי לידיה דבמה יקנה אי ביאוש הא השתא אינו מתייאש ואלו היה יודע שהוא אצלו לא מתייאש, מה שאין כן הכא כיון שידוע שיתרצה אם כן השתא נמי בהיתרא אתי לידיה דמסתמא אינו מקפיד על זה.

פתחי חושן (א, סקל"ז) - ולכאורה יש לחלק בין דברי הר"ן והריטב"א לבין דינו של הש"ך, שלהר"ן והריטב"א לא התירו אלא כשדרך כל העולם כן והוה ליה כעין זוטו של ים, מה שאין כן בנדון הש"ך שאין כן דרך כל העולם אלא שסומך על חבירו שיתרצה.

שלחן ערוך הרב (ד, ד) - אפילו אם ברור לו שכשיודע לבעליו שהוא נטלה אזי ישמחו ויגילו מפני אהבתם אותו אסור לו ליהנות בה בלא דעת הבעלים, לפיכך הנכנס לפרדס או לגינת חבירו אסור לו ללקוט פירות שלא מדעת הבעלים אף על פי שבעל הפרדס והגינה הוא אוהבו וריעו אשר כנפשו ובודאי ישמח ויגיל כשיודע לו שנהנה זה מפירותיו, מכל מקום כיון שעכשיו אינו יודע מזה הרי הוא נהנה באיסור, וכן כל כיוצא בזה וצריך להזהיר לרבים שנכשלין בזה מחמת חסרון ידיעה.

היתרים לכולי עלמא

שלחן ערוך הרב (ד, ה) - ומכל מקום מותר לבן ביתו של אדם ליתן פרוסה לעני או לבנו של אוהבו של בעל הבית שלא מדעתו לפי שכך נהגו בעלי בתים ומתחלה נתרצה בעל הבית בכך כשהכניס פת זו לתוך ביתו, ואין זה נקרא שלא מדעת הבעלים כלל כיון שכך נהגו והבעלים יודעים מזה המנהג, ומטעם זה מותר לקבל צדקה מן הנשים דבר מועט שלא מדעת בעליהם.

שלחן ערוך הרב (יא, ה) - אסור לילך לבית חבירו לקרות שם מספרו אפילו באקראי שלא מדעתו בין שהוא שלו בין שהוא שאול בידו, אין צריך לומר להשתמש בשאר חפציו אלא אם כן ידוע לו בבירור שלא יקפיד עליו בעל החפץ או שהוא דבר שאין דרך כל בני אדם להקפיד עליו כלל מפני שאין חשש הפסד וקלקול כלל בתשמיש זה.

אמרי יעקב (ביאורים) - ס"ל להרב דמהא דחזינן שמותר להשתמש בחפץ חבירו משום דמסתמא ניחא ליה למיעבד מצוה בממוניה אף שעכשיו אינו יודע מזה ולא אמרינן דהוי שואל שלא מדעת ועל כרחך צריך לחלק בין הנאת כילוי הקרן ולבין השתמשות שאינו מכלה הקרן. [וע"ע שיח משפט לג].

מנחת פתים (שנח, ד) - מיהו להשתמש בחפץ של חבירו שלא בידיעתו וידוע לו שלא יקפיד נראה דגם להג"א שרי כשאין החפץ מתקלקל... אך בפקדון חוכך הרב ז"ל גם בזה לאסור דגזירת הכתוב היא דהוי שליחות יד בפקדון.